

УДК 811.112.2'38

Н. М. Величко,

аспірант

(Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України)

velichko_09@ukr.net

ФОРМИ ЗВЕРТАННЯ В РОДИНІ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Статтю присвячено формам звертання, що використовуються у родині, адже вона як найменша суспільна одиниця відображає стан суспільства та розподіл соціальних ролей у ньому. Йде мова про історичні й сучасні іменні та займенникові звертання на прикладі німецької мови. У статті на основі експерименту та аналізу сучасних художніх творів описано іменні та займенникові форми звертання, що їх уживає сучасна молодь, спілкуючись із членами родини.

Ключові слова: родина, традиційні, неслівні, ввічливі форми звертання.

Постановка проблеми. Звертання – одна з важливих мовних універсалій, тісно пов'язана з мовленнєвим етикетом. У різних суспільних сферах форми звертання реалізуються по-різному та мають свої особливості. Дослідницький інтерес становлять, зокрема, форми звертання, що використовуються в родині, адже вона як найменша суспільна одиниця відображає стан суспільства та розподіл соціальних ролей у ньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Знані лінгвісти вивчають звертання не лише в сенсі його природи (С. П. Бевзенко, І. О. Бодуен де Куртене, Л. А. Булаховський, І. Р. Вихованець, Ю. Д. Дешерієв, В. В. Колесов, І. В. Корнійко, І. К. Кучеренко, В. П. Пономаренко, О. О. Потебня, О. О. Селіванова, А. Є. Супрун та ін.), а й із погляду його соціальної обумовленості, комунікативної й культурологічної важливості (І. В. Корнійко, С. І. Войтович, Л. В. Корновенко, М. М. Копиленко, Л. Г. Рижова та ін.). Дослідження форм звертання у німецькій мові є актуальними і для німецьких учених (У. Піпер, Г. Амендт, В. Беш, Е. Пастор, К. Кох, Х. Глюк, Х. Лідтке, А. Коц, В. Вінтер, В. Зеґебрехт, Н. Райнхард, Н. Нойбауер та ін.).

Водночас варто зазначити той факт, що багато досліджень спрямовано на порівняння категорії звертання у німецькій та інших мовах. Що ж стосується реалізації форм звертання в різних суспільних сферах, зокрема в родині, то такі дослідження не є численими, що зумовлює їхню **актуальність**.

Метою статті є проаналізувати форми звертання в родині та визначити їхні особливості.

Виклад основного матеріалу. Звертання у родині показує стосунки між членами сім'ї та місце кожного в ній. До членів родини належать батьки, сестри, брати, дідуся та бабуся, чоловік і дружина.

Зазвичай щодо батьків використовуються звертання *Mama* і *Papa*. Проте так було не завжди. Так, наприклад, у швабському селі, що знаходиться у 80 кілометрах від міста Штутгарт, літні люди пригадують, як вони називали своїх батьків (користуючись місцевим діалектом) *Vadr* і *Muodr*. Не вживалися нинішні форми звертання на зразок *Papa 'taty'*, *Mama 'mamо'* або *Papi / Paps 'tаточку'* та *Mami / Mom 'мамусе'*. Батьки, звертаючись один до одного, також використовували звертання *Vadr* і *Muodr*, імена не вживалися, звертання на ім'я не було типовим, звучало незвично і дуже рідко. Бабуся величали *Ahna 'бабуся'*, дідуся – *Elne 'дідуся'*, обидва слова пов'язані з сучасним *Ahnen 'предки'*, але вони не мали іронічного відтінку. Звертання *Opa 'дідуся'* та *Oma 'бабусе'* не використовувалися, форми *Großvater 'діду'* і *Großmutter 'бабусе'* вживали тільки на письмі. Хрещену матір називали *Dode*, а хрещеного батька *Dod*, ім'я не додавалося. У Шварцвальддорфі використовували такі своєрідні форми звертання, як *Gotle* (до хрещеної матері) та *Gete* (до хрещеного батька). Ввічливою формою було *Ihr 'Bu'* [1: 76]. Форми звертання показували місце, що відводилося кожному членові сім'ї: місце батька, матері та дітей, тобто існувала певна ієрархія за віком та досвідом. Дуже важливу роль відігравали хрещені батьки, адже, якщо рідні батьки помирали, саме вони мали піклуватися про хрещених дітей.

До шістдесятих років прийнято було називати батьків просто *Vater 'батьку'* і *Mutter 'мату'*, особливо це стосувалося синів. Наприкінці шістдесятих років у звертанні з'являються імена, що пов'язується зі студентським рухом. Із часом це вийшло з ужитку.

До XVIII століття вживання форми *du* було неприйнятним, у сім'ях селян та бюргерів існувала дистанція між батьками та дітьми, що виявлялася у вживанні ввічливих форм звертання, особливо до батька. В сільській місцевості вживалося звертання *Ihr 'Bu'*, проте це не було типовим, бо основним ввічливим звертанням уже було *Sie*. Родина на той час становила спільноту людей, що займалися зазвичай одним ремеслом [2: 107].

Відомо, що син Карла I Людвіга (курфюрста Пфальцу) у 1661 році мав право називати батька тільки на *Sie* або *Euer Gnaden 'Ваша милість'*. 1811 року вийшов трактат під назвою "Про гріхи звертання Ти між батьками та дітьми". Було встановлено, що "Тикання між батьками та дітьми докорінно змінило природну ієрархію" [1: 109]. Георг Ноеден – автор "Граматики німецької мови" у першому виданні своєї праці 1800 року повідомляє, що діти звертаються до батьків, використовуючи форму звертання *Sie*. У

третьому виданні 1816 року автор звертає увагу читачів на той факт, що діти починають звертатися до батьків на *du*.

Минуле покоління – покоління батьків – використовувало домінуючі на той час звертання *Vater / Mutter* 'батьку / мати', особливо це стосувалося чоловіків. Звичайно, такі форми звертання, як скажімо, *Papa / Mama* 'тату / мати' та *Mutti / Vatti* 'матуся / таточку' вживалися, проте не так часто, як це робить сучасне покоління. Частка пестливих звертань була набагато меншою порівняно з теперішніми формами. Зміни у формах звертання віддзеркалюють зміни, що відбулися у сім'ях. Стосунки між батьками і дітьми, як правило, стають більш дружніми, ближчими, дорослі і діти спілкуються на такі теми, що раніше становили табу. Дитина, використовуючи ім'я, звертаючись до батька чи матері, стоїть на тому ж рівні, що і друзі та колеги їхніх батьків [1: 76].

Вернер Беш описує ситуацію зі свого дитинства: 1967 року було дуже дивним почути з сусіднього садка звертання *Ute* (*Уте*), *Heiner* (*Гайнер*), що були адресовані батькам дітей. Використання імен у звертанні до батьків не було типовим. На думку автора, вибір саме таких форм звертання має регулюватися батьками дітей. Автор згадує, що він сам, звертаючись до дядька-старшокласника, в сімейному колі використовував його ім'я [Ibid.: 71].

Герхардт Амендт у книзі "Ти чи Ви" присвятив окремий розділ формам звертання у родині. Цей розділ має назву "Мама und Papa oder Klaus und Helga" (Тато та мама чи Клаус і Хельга). Автор сам прийняв рішення у 60-ті роки називати батьків на ім'я. Бабусі та дідусі, а також тітки і дядьки бурхливо сперечалися з цього природу, така ситуація викликала незадоволення: "І ті, й інші виходили не з внутрішніх переконань, не хотіли приймати стомливі нововведення онуків, племінників та племінниць, так, як це робили батьки, що будь-якою ціною намагалися встановити контакт із дітьми" [2: 72].

Такі та подібні приклади можна зустріти і сьогодні. Ініціатива вибору "партнерських" форм звертання і відмова від використання родинних назв відповідно до функцій у сім'ї (*Vater, Mutter, Großvater, Großmutter, Tante, Onkel...* 'батьку, мати, дідусю, бабуся, тітко, дядьку') може пропонуватися як батьками, так і дітьми. Перший приклад, наведений Герхардтом Амендтом, показує батьків, які брали активну участь у змінах. Їхні дії не мотивувалися студентським рухом, вони були спричинені впливом істотних змін у царині психології та педагогіки. Дошкільне навчання, програми раннього розвитку набували популярності саме в той час. Родинні стосунки не повинні були заважати ранній індивідуалізації дитини. Хто міг сказати щось погане про хорошу мотивацію? Батьки завжди хочуть тільки найкращого для своєї дитини. Нові теорії, що поширювалися, ставали дедалі привабливішими. Під впливом цих чинників змінювалися форми звертання до батьків та родичів. Так це все починалося.

Якою ж є ситуація нині? Таке питання ставить Герхардт Амендт. Він наводить дані опитування студентів з університетів Бонна, Аугсбурга, Кельна та Оснабрюка. Звичайно, такі дані не дають підстав судити про все суспільство, але все ж таки дають змогу пролити світло на форми звертання, що вживаються [Ibid.: 372].

Близько 53 % опитаних студентів звертаються до батьків на *Papa / Mama* 'тату, мати', 10 % використовують звертання *Papi / Mami* 'татку / мамцю', *Vatti / Mutti* 'таточку / матусю' та *Mutter / Vater* 'мати / батьку', можливими є також деякі варіації, наприклад: *Papa / Mami* 'тату / мати'. 6,1 % опитаних уживають ім'я, звертаючись до батька, а 5,9 % використовують ім'я, звертаючись до матері. Це свідчить про те, що форми звертання зазнають певних змін, традиційні звертання поступово замінюються іменами батьків. Цікавими були, на думку дослідника, дані, що демонстрували нетрадиційні розмовні звертання на зразок *Doc* 'доктор', *Boss* 'бося', *Vize* 'генерал' (букв. 'заступнику'), *Daddy* 'татку' (тут очевидним є вплив англійської мови), *Paps* 'матусю' та інші до батька і *Mutsch, Muschka, Mimse, Mom* 'мамцю, матусю, мамулю, мати' та інші до матері. Також було встановлено, що вибір тих чи тих форм звертання залежав від ситуації, в якій вони використовувалися. Так, наприклад, студенти послуговувалися звертаннями *Mama* і *Mutter* 'мати' за звичайних обставин, а звертанням *Mütterchen* 'матусю' вони користувалися тоді, коли їм щось було потрібно від матері. Кожний десятий опитаний розповів, що вибір тих чи тих форм звертання в родині був "погодженим" із батьками. Перехід від звертань *Mami / Papi* 'мати / тату', що звучать по-дитячому, до "дорослих" *Mutter / Vater* 'мати / батьку' відбувається паралельно з розвитком самої дитини [1: 74].

Опитуваних просили сказати, як би вони хотіли, щоб називали їх у майбутньому власні діти. 17 % були за вживання імен, це майже кожний шостий опитаний, інші виступали за звертання *Papa / Mama* 'тату / мати', невелика частка хотіла б, щоб їх називали *Vater / Mutter* 'батьку / мати'. Були такі, для яких це не мало великого значення, інші висловлювали думку про те, що вибір тих чи тих форм звертання залежатиме від того, що захочуть їхні діти. 45 опитаних мають власних дітей, із них 20 % дозволяє дітям називати себе на ім'я.

Що стосується форм звертання до тіток та дядьків, то більше 42 % опитаних сказали, що обирають для звертання ім'я. Інші 45 % комбінують у звертанні ім'я і слова *Tante* 'тітко', *Onkel* 'дядьку', 14 % використовує у те, й інше [Ibid.: 74].

Нами також було проведено дослідження, в якому взяли участь 50 студентів інституту славістики та мовознавства університету ім. Мартіна Лютера в місті Халле-Віттенберзі. Дослідження показало, що більшість студентів використовує, звертаючись до батьків, традиційні форми звертання *Papa / Mama 'tato, мамо'*, 80 % опитаних говорять батькам *du*.

25 % студентів, що взяли участь у нашому тестуванні, використовують, поряд із названими формами, звертання на зразок *Mutti / Papa 'мамо / тату'* та дещо видозмінені звертання *Mum / Mut / Mama / Maman / Mutti 'мам / матусе / мамо / маман / матусенько'* до мами та *Daddy / Paps 'татку / татусю'* – до тата. Запозичене з англійської *Daddy* свідчить про вплив цієї мови на німецьку культуру. Студенти часто використовують у своєму мовленні слова та вирази з інших мов, що відображається у звертаннях до батьків.

Цікаво, що близько 15 % опитуваних зазначили, що вибір тих чи тих форм звертання залежить від ситуації, скажімо, якщо молоді люди були в гарному настрої чи хотіли отримати від батьків більше грошей чи подарунки, вони вживали звертання *Mami / Mutti 'мамочко / мамусечко'* та *Papi / Vatti 'татусе / таточку'*, щоб досягти очікуваного.

Близько 89 % опитаних звертаються до бабусь та дідусів на *du*, 11 % студентів, що взяли участь у тестуванні, використовують звертання *Sie*. Поряд із цими звертаннями досить поширеними є форми *Oma / Opa*, їх уживає 15 % молодих людей. Популярність *du* свідчить про дружні стосунки між онуками та дідусями і бабусями, форма *Sie* – непопулярна, навіть застаріла з погляду молоді.

49 % студентів бажає, щоб їхні діти зверталися до них на *du*, пояснюючи це тим, що *du* відображає близькі, дружні, теплі стосунки між батьками та дітьми, *Sie* показує дистанцію, субординацію. Поряд із *du* молоді люди хотіли б чути також *Mama / Mutti / Mami / Papa / Vatti*, 8 % опитаних бажають використовувати у спілкуванні з дітьми імена, клички, пестливі назви (наприклад, *Schatzi / Liebe / Süße 'золотце / люба / солоденька'*).

Що стосується звертань до тіток та дядьків, то лише 8 % уживає *Sie*, решта студентів – звертання *du* та імена, а також традиційні *Tante / Onkel 'тінко / дядьку'*. Всі опитані називають кузин та кузенів на ім'я та використовують дружнє *du*.

Цікаві приклади звертань можна знайти і у творах сучасних німецьких письменників. Так, наприклад, письменниця і журналістка Таня Дюкерс у романі "Ігрова зона" використовує в мовленні своїх персонажів запозичені з англійської звертання *Daddy 'татку'* і *Dad 'тату'* [3: 88; 149]. Очевидним є вплив англійської мови на вибір форм звертання, і взагалі в німецькій мові на сучасному етапі використовується велика кількість слів англомовного походження, поволі відбувається процес "англіфікації німецької мови". "Денгліш" – "суміш" німецької та англійської мов, поняття, що використовується для критики, стосовної вживання англійських слів у німецькій мові [4].

Батьки, звертаючись до дітей, використовують звичні форми, як, наприклад: *Lieber Sohn 'любий сину'*, *Herz 'серденьку'* [Ibid.: 27, 32], *mein Lieber 'мій любий'*, *Kind 'дитино'* [Ibid.: 251], *Kleine 'маленька / маленький'* [5: 274], *Kleiner 'малий'* [6: 16], *mein Kind 'моя дитино'* [Ibid.: 41], *Liebes 'люба / любий'* [Ibid.: 49], *Schatz* (власне 'скарб') *'люба / любий'* [Ibid.: 97], *Kindchen 'дитинко'* [7: 128]. Такі звертання показують батьківську любов до дітей. Подібні приклади загалом типові для будь-якої мови.

При звертанні до родичів, знайомих у німецькій мові вживаними є скорочені імена на зразок *Freddi (Alfred)*, *Eddi (Eduard)*, *Hansi (Hans)*, *Sisi (Susanna)* та інші. У німецьких зменшувальних формах простежується тенденція до скорочення слова (порівняймо, скажімо, з українською мовою, де зменшувальні форми імен є ознакою дружніх стосунків, наприклад, у звертаннях на зразок *Олю, Петю, Таню* та ін.). Німецька мова тягнє до спрощення форм, про що свідчать і наведені вище форми звертань.

Звертаючись до дітей, використовують імена та пестливі форми імен, утворені за допомогою суфіксів *-chen, -lein, -se*: *Paulchen, Dieterlein, Immse*. Так, наприклад, у німецького письменника Стефана Гейма у романі "5 днів у червні" бачимо приклади звертання на зразок *Fränzchen 'Францику'* [5: 165] або *Karlchen 'Карлику'* [Ibid.: 284]. У романі "Літня пташка" швейцарської письменниці Леа Готхайль зафіксовано різні приклади звертань до дівчинки на ім'я *Liselotte*: *Lotte, Lottchen, Lottmädchen* [7: 73; 175; 207; 295].

В оповіданні австрійського письменника Клеменса Бергера також знаходимо пестливу форму звертання до дитини, утворену від імені *Alfred*: *Fredi* [8: 74]. Так само герой роману німецького письменника Інго Шульце "Адам та Евелін" називає Евелін ласкавим ім'ям *Evi* [9: 235]. Тато з "Подружнього роману" німецької письменниці Катрін Зедіг називає доньку *Avchen* (пестливе від *Ava*) [10: 14]: *Ava, Liebste 'Аво, люба'* [Ibid.: 25].

У німецькій мові кількість пестливих суфіксів невелика (порівняймо з українською чи російською мовами, де звертання показують теплоту в особистих стосунках, наприклад: *Марія – Машиа, Машуня, Машеня, Марійка, Марієчка, Машутка, Манька, Маняша, Маняшка* в українській та *Ольга – Олечка, Оленька, Олюня, Олюсик* та ін. в російській мові). Німецький стиль комунікації вимагає стриманості, чіткості, самоконтролю, що знаходить певне відображення і в звертаннях.

Трапляються у звертаннях до дітей, як і в інших мовах, і назви тварин, так, в Уве Телькампа знаходимо приклад звертання *Ferkel 'порося'* до дитини, адже діти бувають неохайними: *Du Ferkel 'Tu,*

porosa [11: 322]. У романі німецького письменника Міхаеля Золорца є цікавий приклад звертання до дитини, що порівнюється з маленьким ведмедиком *kleiner Bär* 'маленький ведмедю' [12: 28].

Персонажі сучасної німецької письменниці Малін Швердфегер у книзі "Кафе "Заратога" використовують за подібних контекстуальних умов звертання *Fröschlein* 'жабко' і *Vögelchen* 'пташечко': Ich werde dir ein paar leichte Schuhchen kaufen, *mein kleines Vögelchen* "Я куплю тобі пару легких черевичків, *моя маленька пташечко*" [13: 181]. У швейцарської письменниці Леа Готхайль дитину називають *Angsthase* ('боязким зайчиком') [7: 13] і *Bienchen* ('бджілкою'): *Dünnes Bienchen*, nichts im Kopf "Маленька бджілко, немає нічого в голові" [Ibid.: 101].

У прозаїка та автора драматичних творів Деа Лоер син, звертаючись до батька, каже: *Mann*, was für ein Scheiß.. "Чоловіче, що за біда..." [14: 96]. Як видно, батько і син перебувають у дружніх стосунках. Така форма звертання загалом не є типовою.

Різні, у тому числі дещо незвичні, форми звертання до сина знаходимо у романі німецького журналіста і письменника Стефана Шварца "Це трішки болітиме". Батько і мати говорять синові *Junge* 'хлопче': Danke, *Junge* "Дякую, хлопче" [6: 81]; *Junge*, ich kann nicht mehr "Хлопче, я більше так не можу" [Ibid.: 83], а також просто *Sohn* 'сину, *Kindchen* 'дитинко': Gute Nacht, *Sohn* "Добраніч, сину" [Ibid.: 131]; *Kindchen*, was machst du denn da? "Дитинко, що ти там робиш?" [Ibid.: 151]. Цікаво, що, наприклад, в українській мові, звертання *сину* може бути використаним не тільки до власного сина, а й людьми старшого віку, скажімо, до юнака, так само, як, наприклад, *дочко* до незнайомої дівчини. Подібні форми звертань не використовуються стосовно незнайомих молодих осіб у німецькій мові, де правила вживання тих чи тих форм є більшою мірою регламентованими: до них звертаються зі словами *junge Frau* 'молода дівчино' або, відповідно, *junger Mann* 'молодий чоловіче'.

У тому ж романі знаходимо приклад звертання сина до батька на *Sie*, а також *Vater* 'батьку': Nacht, *Vater* "Добраніч, батьку" [Ibid.: 131]. Такі звертання класичні, вони притаманні майже кожній мові. Німецька молодь називає також жартома своїх тат *Pharao* 'фараон', *Oberpenner* (від *Penner* – застарілий, залежаний товар, на який немає попиту), *Bohrmaschine* букв. 'дріль' (очевидно, через те, що батьки часто надокучають молоді своїми настановами та порадами), *Sklaventreiber* букв. 'погонич рабів', *Torero* 'тореро, (учасник бою биків)', *Bibelhusar* букв. 'біблійський гусар' [15: 80]; звертаючись до обох батьків, вони використовують такі форми, як, скажімо: *die Bosse* 'босу', *die Oldies* або *Oldtimer* 'старі' (названі приклади також засвідчують вплив англійської мови, ці та інші подібні запозичення часто використовуються молоддю), *Ernähler* 'годувальники', *die Regierung* 'уряд, керівництво', *der Generalstab* 'генеральний штаб', *der hohe Rat* букв. 'висока рада', *der Rat der Götter* 'рада богів' [Ibid.: 96]. Перелічені назви виражають іронію або ж є просто жартівливими.

Для батьків діти завжди залишаються маленькими дітьми, про яких треба дбати, незважаючи на вік дитини та її соціальний статус чи, скажімо, наявність їхніх власних дітей. Наступна форма звертання сина до батька звучить трохи дивно, вона була використана сином іронічно: *Sie sagen es, guter Mann!* "Це кажете Ви, добрий чоловіче!" [13: 55]. (Згадаймо з цього приводу слова (рос.) *добрый человек*, із якими звертався до всіх людей булгаковський Ієшуа Га-Ноцрі в біблійних сюжетах "Майстра і Маргарити").

Оригінальні звертання знаходимо в німецької авторки Пола Кінські у романі "Дитячі уста": *Schwan / lieber Schwan* 'лебедю / любий лебедю': *Mein lieber Schwan...* "мій любий лебедю..." [16: 49] (так звертається дідусь до онуки); *Engelchen* 'янголятку': *Du mein Engelchen! Mein geliebtes Kindchen, du!* "Tu, moe янголятко! Моя любя дитинко, ти!" [Ibid.: 60]; *Püppchen* 'лялечко': *Mein Püppchen! Моя лялечко! Mein geliebtes Püppchen...* "Моя любя лялечко..." [Ibid.: 80]; *Geliebtes* 'люба': *Mein Geliebtes, mach auf, ich kaufe dir die schönsten Kleider!* "Моя любя, відчини, я куплю тобі найкращі сукні!" [Ibid.: 89]. Ці звертання використовує батько щодо доньки, на перший погляд здається, що для нього маленька донечка – лялька, любя дитина, ангел, і звертання показують безмежну батьківську любов, захоплення красою доньки, гарні стосунки між батьком та дитиною. Та насправді це не так. В автобіографічному романі Пола Кінські відверто описує своє дитинство, жорстокість її батька – Клауса Кінські, що був одним із найвідоміших акторів ХХ століття. Батько гвалтував малу доньку, після чого "осипав" її подарунками.

Водночас дядько, звертаючись до головної героїні роману Пола, називає її *meine Kleine* 'моя маленька': Für dich, *meine Kleine!* "Для тебе, моя маленька" [Ibid.: 138]. Таке звертання має свідчити про те, що дядько любить свою племінницю.

У тому ж творі знаходимо й приклад звертання священика до маленької дівчинки: *Mein Kind*, was führt dich zu mir? "Моя дитино, що тебе привело до мене?" [Ibid.: 66]. Маленька дівчинка шукає поради у священика, і він здивований тим, що дитина звернулася до нього.

Що стосується форм звертання до дядька чи тітки, то тут можна простежити тенденцію до вживання власних імен, проте звісно, що вибір форми звертання залежить від бажання тітки чи дядька та її / його віку. В Уве Телькампа знаходимо звертання до двоюрідної сестри на зразок *Sei nicht feige, Kusine* "Не бійся, кузино" [11: 263]. У романі Лотара Зельтмана "Милушка" зустрічаємо такий приклад звертання до кузини, що показує теплі стосунки між родичами: *Haben wir, Kusinchen* "У нас є, кузиночко" [17: 271].

Звертаючись до дідусів та бабусь, уживають традиційні шанобливі форми звертання: *Oma 'бабуся', Großvater 'дідю'*: Danke, *Oma* "Дякую, бабуся" [2: 237]. Дійові особи творів німецької письменниці й журналістки Тані Дюкерс у романі "Ігрова зона" використовують саме такі звертання: Nun, hör auf, *Großvater*, geh schlafen "Послухай-но, дідю, йди спати" [3: 168].

Висновки. Найпоширенішими іменними формами звертання до батьків є *Papa / Mama 'тату / маму'*, до дядьків і тіток – *Tante 'тітко', Onkel 'дядьку'* у поєднанні з іменами, до дідусів та бабусь – *Oma / Opa*. Що стосується займенникових форм звертань, то проведене нами опитування показало, що переважна більшість молоді вживає *du*, спілкуючись із членами родини, ввічливе *Sie* видається їм застарілим або ж старомодним. Цікавими на наш погляд є клички, пестливі назви та скорочені імена, що використовуються як звертання. Вибір тих чи тих форм звертань залежить від сімейних традицій, виховання, вподобань та роду діяльності батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Besch W. Duzen, Siezen, Titulieren / W. Besch. – Göttingen : Vandenhoeck und Ruprecht, 1998. – 160 S.
2. Amendt G. Du oder Sie / G. Amendt. – Bremen : Ikaru Verlag, 1999. – 177 S.
3. Dückers T. Spielzone / T. Dückers. – Berlin : Aufbau Taschenbuch Verlag, 1999. – 207 S.
4. en.wikipedia.org [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://en.wikipedia.org/wiki/Denglisch>.
5. Heym S. 5 Tage im Juni / S. Heym. – München : btb Verlag, 2005. – 361 S.
6. Schwarz S. Das wird ein bisschen wehtun / S. Schwarz. – Berlin : Berlin Verlag GmbH, 2012. – 269 S.
7. Gottheil L. Sommervogel / L. Gottheil. – Hamburg – Zürich : Arche Literatur Verlag, 2009. – 335 S.
8. Berger C. Und hieb ihm das rechte Ohr ab / C. Berger. – Göttingen : Wallstein Verlag, 2009. – 177 S.
9. Schulze I. Adam und Evelyn / I. Schulze. – Berlin : Berlin Verlag, 2008. – 304 S.
10. Seddig K. Eheroman / K. Seddig. – Berlin : Berlin Verlag GmbH, 2012. – 446 S.
11. Tellkamp U. Der Turm. Geschichte aus einem versunkenen Land / U. Tellkamp. – Frankfurt am Main : Suhrkamp Taschenbuch Verlag, 2008. – 972 S.
12. Sollorz M. Benjamins Tagebuch / M. Sollorz. – Hamburg : Männerschwarmskript Verlag, 2001. – 224 S.
13. Schwerdtfeger M. Cafe Saratoga / M. Schwerdtfeger. – Köln : Verlag Kiepenheuer, 2003. – 287 S.
14. Löhr D. Krieg der Sänger / D. Löhr. – München : Piper Taschenbuch Verlag, 2012. – 256 S.
15. Юханов О. С. Німецька лексикологія / О. С. Юханов. – К. : Ленвіт, 2008. – С. 80–96.
16. Kinski P. Kindermund / P. Kinski. – Berlin : Insel Verlag, 2013. – 267 S.
17. Seltmann L. Miluschka. Im Herzen die Heimat / L. Seltmann. – Wuppertal : R. Brockhaus Verlag, 2000/2001. – 190 S.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Besch W. Duzen, Siezen, Titulieren / W. Besch. – Göttingen : Vandenhoeck und Ruprecht, 1998. – 160 S.
2. Amendt G. Du oder Sie / G. Amendt. – Bremen : Ikaru Verlag, 1999. – 177 S.
3. Dückers T. Spielzone / T. Dückers. – Berlin : Aufbau Taschenbuch Verlag, 1999. – 207 S.
4. en.wikipedia.org [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://en.wikipedia.org/wiki/Denglisch>.
5. Heym S. 5 Tage im Juni / S. Heym. – München : btb Verlag, 2005. – 361 S.
6. Schwarz S. Das wird ein bisschen wehtun / S. Schwarz. – Berlin : Berlin Verlag GmbH, 2012. – 269 S.
7. Gottheil L. Sommervogel / L. Gottheil. – Hamburg – Zürich : Arche Literatur Verlag, 2009. – 335 S.
8. Berger C. Und hieb ihm das rechte Ohr ab / C. Berger. – Göttingen : Wallstein Verlag, 2009. – 177 S.
9. Schulze I. Adam und Evelyn / I. Schulze. – Berlin : Berlin Verlag, 2008. – 304 S.
10. Seddig K. Eheroman / K. Seddig. – Berlin : Berlin Verlag GmbH, 2012. – 446 S.
11. Tellkamp U. Der Turm. Geschichte aus einem versunkenen Land / U. Tellkamp. – Frankfurt am Main : Suhrkamp Taschenbuch Verlag, 2008. – 972 S.
12. Sollorz M. Benjamins Tagebuch / M. Sollorz. – Hamburg : Männerschwarmskript Verlag, 2001. – 224 S.
13. Schwerdtfeger M. Cafe Saratoga / M. Schwerdtfeger. – Köln : Verlag Kiepenheuer, 2003. – 287 S.
14. Löhr D. Krieg der Sänger / D. Löhr. – München : Piper Taschenbuch Verlag, 2012. – 256 S.
15. Yukhanov O. S. Nimets'ka leksykologiya [German Lexicology] / O. S. Yukhanov. – K. : Lenvit, 2008. – S. 80–96.
16. Kinski P. Kindermund / P. Kinski. – Berlin : Insel Verlag, 2013. – 267 S.
17. Seltmann L. Miluschka. Im Herzen die Heimat / L. Seltmann. – Wuppertal : R. Brockhaus Verlag, 2000/2001. – 190 S.

Матеріал надійшов до редакції 10.07. 2014 р.

Величко Н. Н. Формы обращения в семье (на материале немецкого языка).

Статья посвящается формам обращения, которые используются в семье, ведь она как наименьшая общественная единица отображает состояние общества и распределение социальных ролей в нем. Речь идет об исторических и современных обращениях на примере немецкого языка, выраженных существительными и местоимениями. В статье на основе эксперимента и анализа художественных произведений описаны формы обращения, которые употребляет современная молодежь, общаясь с членами семьи.

Ключевые слова: семья, традиционные, ласкательные, вежливые формы обращения.

Velychko N. M. Forms of Address in the Family (Based on the German Language Material).

The article is devoted to the forms of address that are used in the family. Address is closely connected with the linguistic etiquette. It is very important to address people correctly. A lot of researches are devoted to the comparison of the address category in German and other languages. Not so many researches deal with the realization of address terms in different social spheres, for example in the family, so far such studies are actual. In this article forms of address are analyzed and their peculiarities are determined. Forms of address that are used in the family as the smallest social unit are examined because they reflect the society's condition and the distribution of social roles in it. Address shows relationships in a family between its members. Old and modern forms of address that are expressed by nouns and pronouns are described being based on the example of German. Forms of address that are used by contemporary young people in their communication with family members are shown in this article on the basis of the experiment and study of fiction works. The use of address depends to a great extent on the family traditions and education.

Key words: family, traditional, endearing, polite forms of address.